

“VETENİME KAVUŞTUM, CESEDİME CAN GELDİ!”

Ünal KALAYCI

Akademik çalışmaların halka ulaşamaması, öteden beri konuşulan konulardandır. Birçok üniversitede yazılan onlarca bilimsel çalışma, tozlu raflarda kalır yahut işi düşen birkaç kişi şöyle bir bakar... Bilimsel toplantılarda sunulan bildiriler de öyle. Aylarca hatta yıllarca yapılan çalışmalar sonunda hazırlanan, lisans, yüksek lisans ve doktora tezlerinin bir kısmını ise sadece hazırlayanla danışmandan başka okuyan olmaz. Bunlara baştan savma hazırlanmış olan tez çalışmalarını da ilâve edebiliriz...

İnternette dolaşırken Ahıska adıyla bir tarama yaptım. Kitap ve tezlerden oluşan altı kaynağa ulaştım. Onlardan biri *“Kırgızistan’da Yaşayan Ahıska Türklerinin Folkloru”* adını taşıyor. Bu tez, 2008 yılında Selçuk Üniversitesinde İlmira Ragibova tarafından hazırlanmış bir yüksek lisans tezidir. Biraz inceledikten sonra bu çalışmaya dikkat çekmek için birkaç satır yazmayı uygun bulduk.

Kırgızistan’da yaşayan Ahıska Türklerinden bir aileye mensup olan Ragibova’nın tez çalışmasında yer alan atasözleri, güzel bir derleme örneği. Bunların arasında yer alan bir söz bilhassa dikkatimi çekti: *“Vetenime kavuştum, cesedime can geldi.”* Bu sözde, vatanından sürülmüş Ahıska Türklerinin gönül sızısı var. Zira Ahıskalılar vatandan ayırdır ve bir cesetten farksızdır. Ne zaman ki Ahıskalı vatanına kavuşur işte o zaman ceset cana kavuşur.

İlmira Ragibova, tezinin girişinde Ahıska tarihiyle ilgili özet bilgiler vermiş. Altı bölümden oluşan tezin birinci bölümünde anonim halk şiiri, ninniler, maniler, türküler ve ağıtlar yer alıyor. İkinci bölümde atasözleri, bilmeceler ve tekerlemeler; üçüncü bölümde masallar; dördüncü

bölümde geçiş dönemleri yani doğum, çocuk, evlenme ve ölüm konuları ele alınmış. Beşinci bölümde yemekler üst başlığı altında çorbalar ve hamur işlerine yer verilmiş. Altıncı bölümde halk takvimi, bayramlar, törenler ve kutlamalar... Tez çalışmasının sonunda bir genel değerlendirme yapılmış. Nihayet yazılı ve sözlü kaynaklar ve bir de sözlük yer alıyor.

Bu vesileyle söz konusu tez çalışmasında yer alan Ahıska atasözlerinden bir seçme yaptık. Bindiği gibi atasözleri, toplum tarafından uzun tecrübeler sonucu ortaklaşa oluşturulan özlü sözlerdir. Atasözlerinde toplumun kültür yapısı, hayat tarzı, felsefesi ve tecrübesi işlenir. Bu açıdan bakılınca aşağıdaki atasözlerinde Ahıska Türklerinin hayat felsefesini bulmamız mümkündür. Her biri üzerine sayfalarca yazı yazılabilecek derin anlamlı bu atasözleri, bir anlamda Ahıskalıların hayat felsefesinin aynasıdır.

Bu güzel çalışmasından dolayı İlmira Ragibova’yı tebrik ederiz. Yalnız burada bir hususa da işaret etmek yerinde olur kanaatindeyiz. Halk ağzından derlenen atasözlerinin yazılışı yer yer mahallî ağız özellikleriyle verilirken bilhassa sesler rasgele verilmiştir. Hâlbuki bu tür bilimsel çalışmalarda ya kültür dili yahut da ağız özelliklerine uygun bir imlâ kullanılır; ikisi bir arada olmaz. Meselâ, *“Ağaç ekene rehmet ohunur.”* sözü, ya *“Ağaç ekene rehmet oxunur.”* Yahut da, *“Ağaç ekene rahmet okunur.”* şeklinde verilmeli diye düşünmekteyiz. Biz tez çalışmasında yer alan atasözlerini Ragibova’nın imlâsına dokunmadan veriyoruz. Okuyucu bu hususu göz önünde bulunduracaktır herhalde...

Ahıska Atasözleri

1. Ağaç dibinden su içer.
2. Ağaç ekene rehmet okunur.
3. Ağırmiyan baş yastuh iştemez.
4. Ağlamaynan gülmeh baci kardaştur.
5. Ağzına sığan luhmayı al.
6. Ağzinen diyem nereminen yiyem.
7. Ahor egridür de mal sağılmiyer.
8. Alışuh dert adami öldürmez.
9. Ana babanın derdini bilmiyan bahşasınun derdini ne bilsin.
10. Ana olmamış ana kadrini bilemesin.
11. Anasi kızını ögse bırah ta kaç, el ögse al da kaç.
12. Aşih gülezen olur dertli söylezen.
13. At kazuğı kopartmış biri yere degse iki de gendisine değmiş.
14. Ata dost kimi bah düşman kimi bin.
15. Avi meşeye küsmiş meşenin haberi yoh.
16. Aviden korhan meşeye getmez.
17. Ay variken yıldızlara ne minnet.
18. Ayranım olsun sinegim Bağdat'tan gelür.
19. Baba baba olsa oğul da oğul olur.
20. Baba olmah kolaydur babaluh etmah çetin.
21. Bazısı arar bulamaz bazısı bulur yiyamaz.
22. Ben diyerim bayram haftası sen diyen ambar tah-tası.
23. Bir günün beglüği de begluhtur.
24. Bondruğı çeken büliür.
25. Boş bagaya mal bağlanmaz.
26. Boşluğun belasından söz çoh olur.
27. Böyüksüz evde bereket olmaz.
28. Çenge ey olsa sakız çürütmez.
29. Çor diyana sen can de.
30. Deliluh sıraynen.
31. Derdini gizleden davasını bulamaz.
32. Dert bir olsa ağlamaya ne var.
33. Dert bulmah kolay yitürmah çetindür.
34. Deveden böyük fil var.
35. Devenin arhasından bir kıl kaldurmuşler öf ne yün-gül oldi demiş.
36. Dost dostun yaylasidür.
37. Dünya yansa bir horum oti yanmaz.
38. Düşman taşinen sen de aşinen.
39. El ağzinen kuş tutulmaz.
40. El atına binen tez ener.
41. El eli yahar, el de dönüp yüzi yahar.
42. El için ağliyan gözden olur.
43. Eski pambuh bez olmaz eski düşman dost olmaz.
44. Ev tanasından öküüz olmaz.
45. Görmemiş görmüş acından ölmüş.
46. Göviülsüz sevmenin gözsüz oğlu olur.
47. Güne göre kürkün gey.
48. Hacdan gelen ben, haber veren sen.
49. Harmana giren posruh dirgana tayanacah.
50. Hasta çorbayı koymaz tasta.
51. Her köviün soğan toğraması ayridür.
52. Her öküzi bir çomağinen sürmezler.
53. Her sılığa uyan tez döner.
54. İnsan insana yük olmaz.
55. İnsan ne ki bulur dilinden bulur.
56. İnsan oğlu kesilmemiş bir karpuz.
57. İp koptuğı yerden bağlanur.
58. İşlemiyen dişlemez.
59. Kari var arpa unundan aş eder, kari var buğday ununi taş eder.
60. Kazan karası geder yüüz karası getmez.
61. Kırk yılluh yanuh eylenmez.
62. Kırılan etmek birleşmez.
63. Komşin ey olsa kor kızın köçer.
64. Kor kora çitti demese bağrı yarılır.
65. Korun çoh talaşına ki mum bahalidür.
66. Oğlan yiyar oyuna geder kız yiyar düğüne geder.
67. Ölüminen ök alınmaz.
68. Paluh tavada kızariyerken biri birine demiş ki birez çekilür misin öbüri de demiş ki: sen de bu tavada ben de.
69. Seni senden sormazlar elden sorarlar.
70. Sımarlamaynen hac kabul olmaz.
71. Söziün gerçeği yerennüginen söylenür.
72. Süküüt atın tekmiği böyük olur.
73. Toğrı söz kılıçtan keskindür.
74. Toh evin aç iti.
75. Varlinun horozı de yumurta koyar, tavuğı de.
76. Vetenı sevmah imandandur vay ona ki içinde öl-miya.
77. Vetenime kavuştum, cesedime can geldi.
78. Yağ taşanda kepçenin bahası olmaz.
79. Yigidin başına her iş gelür.
80. Yolsuz geden tez yorulur.
81. Zehmetinen yeyilen aci soğan, minnetinen yeyilen paldan tatlidür.